

Energidepartementet
Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

Vår dato: 18.01.2024

Vår ref.: 202004605-17 Oppgis ved henvendelse

Deres ref.:

Oversendelse av klage på NVEs vedtak om konsesjon til Vinkelfallet kraftverk, Ringebu kommune

Etter å ha blitt kalt inn til konsesjonsbehandling etter vannressursloven § 66, gav NVE den 15. september 2023 Gudbrandsdal Energi Produksjon AS konsesjon for videre drift av Vinkelfallet kraftverk i Ringebu kommune. Konsesjonen er hjemlet i vannressursloven § 8 og ble gitt på vilkår. Kraftverkseier påklaget deler av vedtaket. Klagen er gitt innen klagefristen og tilfredsstillende de øvrige vilkår for klagerett i forvaltningsloven kapittel VI. NVE har forberedt klagen i tråd med forvaltningsloven § 33.

Vi kan ikke se at klagen gir grunnlag for å endre vårt vedtak av 15. september 2023. Klagen oversendes derfor Energidepartementet (ED) for endelig avgjørelse.

Bakgrunn for saken

Vinkelfallet kraftverk ligger i elva Våla i Ringebu kommune. Kraftverket er eid av Gudbrandsdal Energi Produksjon AS. Det har vært kraftproduksjon i Våla siden 1910. Da ble det etablert en inntaksdam i fossen som er storørretens naturlige vandringshinder i vassdraget. I 1983 ble kraftverket opprustet og påvirket del av vassdraget økte. Vinkelfallet kraftverk har i dag en midlere årsproduksjon på 25 GWh. Kraftproduksjonen er uregulert. Kraftverket har ingen egen konsesjon etter vassdragslovgivningen, men har en anleggskonsesjon etter energiloven fra 1981. Anleggskonsesjonen har tilleggsvilkår fra 1989 som, blant annet, søker å hensynte storørreten i vassdraget.

Vedtak om innkalling

I 2017 mottok NVE krav fra Gudbrandsdalen Sportsfiskeforening, Storørret Norge, Forum for Natur og Friluftsliv Oppland, Lågens venner og Vern Nedre Otta. Organisasjonene krevde at Vinkelfallet ble kalt inn til konsesjonsbehandling i medhold av vannressursloven § 66. Kravet fikk støtte fra Norges Jeger- og Fiskerforbund og Statsforvalteren i Innlandet. Begrunnelsen for kravet var at det manglet nødvendige virkemidler for å ivareta storørreten i Våla. Det ble pekt på gjentatte driftsstans i kraftverket med påfølgende stranding av fisk, en omløpsventil med for liten kapasitet, manglende gytegrus og lav minstevannføring.

NVE mente at det forelå et «særlig tilfelle», jf. vannressursloven § 66, og i vedtak av 31.10.2019 kalte vi inn Vinkelfallet kraftverk til konsesjonsbehandling. Gudbrandsdal Energi Produksjon ble bedt om å utarbeide en søknad om konsesjon for videre drift av anlegget. I vedtaket presiserte NVE at søknaden skulle inneholde forslag til løsninger som skal ivareta levetilstandene for storørretbestanden i Våla.

Søknad om konsesjon

NVE mottok den endelige søknaden den 31. juli 2021. I søknaden foreslås det å øke minstevannføringen nedstrøms Vinkeldammen fra 30 l/s til 100 l/s om vinteren og 300 l/s om sommeren, at det etableres en årlig vannbank på 1 mill. kubikk som skal sikre lokkeflommer for gytefisk og at det installeres en ny omløpsventil i kraftverket med en kapasitet på 2,2 m³/s.

Søknaden ble lagt ut på høring og offentlig ettersyn i perioden mellom 16. august og 5. oktober 2021. NVE var på befaring i vassdraget den 16. august 2022. Høringspartene er positive til fortsatt drift av Vinkelfallet kraftverk, men på visse vilkår. Uttalelsene går på behovet for høyere minstevannføring enn det søker mener er tilstrekkelig, omløpsventilen må ha større kapasitet, det må gjennomføres biotoptiltak og forholdene rundt en eventuell fjerning av den gamle dammen og rør fra 1910 må utredes. Gitt de rike forekomstene oppstrøms, påpeker Statsforvalteren behovet for mer kunnskap om det terrestriske naturmiljøet i bekkekløften som kraftverksdriften frafører vann.

Konsesjonsvedtak med vilkår om avbøtende tiltak

I konsesjonsbehandlingen slår NVE fast at det er store miljøverdier både av nasjonal- og internasjonal interesse langs vassdraget. Likevel mener NVE at det er mulig å gjøre tilpasninger av kraftverksdriften som både hensyntar kraftproduksjon og miljøverdiene som er tilknyttet vassdraget. For å sikre tilstrekkelig vandringsmuligheter for gytefisk, stor sannsynlighet for årlig gyting og gode oppvekstmuligheter for ørretungene, mener NVE at det er nødvendig med en minstevannføring på 600 l/s i sommerperioden (1. mai til 20. oktober). I resten av året er det nødvendig at det slippes en minstevannføring på 400 l/s. NVE mener denne mengden vann må til for at man med stor sannsynlighet skal sikre gytegrøpene mot tørrlegging/frysing og gi tilstrekkelig vinterhabitat for storørretungene.

Det var enighet mellom søker, høringspartene og NVE om at en vannbank på inntil 1 mill. kubikk er et godt avbøtende tiltak. I tillegg til lokkeflommer, mener NVE at denne også kan nyttes til å sikre noe høyere minstevannføring i sårbare perioder på sommeren for storørretungene (f.eks. i perioder med veldig høy vanntemperatur) og om ny kunnskap om det terrestriske naturmangfoldet i bekkekløften nedstrøms Vinkeldammen viser at vannbanken kan bidra til bedre habitatforhold for disse artene. NVE mente videre at med tilstrekkelig minstevannføring oppstrøms kraftverket, så blir disse områdene de mest verdifulle for storørreten. Derfor falt vi ned på at omløpsventilen med en kapasitet som søker foreslo, på 2,2 m³/s, er tilstrekkelig for å hindre tørrlegging av elv og fisk nedstrøms kraftverket.

Konsesjonsvilkårene vil ifølge søknaden koste kr 2,85 mill. i engangsinvesteringer. Vilkårene vil videre påvirke kraftproduksjonen med 3,51 GWh årlig. Gitt produksjonen i

kraftverket, mener NVE at en produksjonsbegrensning på 3,51 GWh/årlig ikke er ubetydelig. Tiltakene vil være relativt tyngende og kostbare for konsesjonæren. Men NVE mener at disse avbøtende tiltakene er nødvendige for at fordelene med fortsatt drift skal være større enn ulempene kraftproduksjonen fører med seg for naturmangfoldet i og ved vassdraget. I konsesjonsspørsmålet la NVE avgjørende vekt på størørreten i vassdraget. Sannsynlighet for økt habitatgrunnlag for de sjeldne, men rike botaniske forekomstene oppstrøms Vinkeldammen kommer i tillegg til dette.

Med fastsetting av disse vilkårene mente NVE at fordelene med fortsatt drift av Vinkelfallet kraftverk var større enn ulempene for allmenne og private interesser og vi kunne gi konsesjon i medhold av vannressursloven § 25, jf. også § 8.

Klagen

Gudbrandsdal Energi Produksjon AS, heretter kalt 'klager', fremmet den 6. oktober 2023 en klage på deler av NVEs vedtak. Klagen retter seg mot størrelsen på minstevannslippene. Klager anerkjenner de store miljøverdiene som påvirkes av kraftverket, men mener disse blir godt ivaretatt med vannslippene som de argumenterte for i søknaden. Disse størrelsene reduserer den konsesjonsgitte produksjonsbegrensningen med 2 GWh til 1,5 GWh. Videre hevder de at kostnadene til engangsinvesteringene nå har økt til om lag kr 4 mill. fra kr 2,85 mill. på søknadstidspunktet. Klager mener konsesjonsvilkårene er uforholdsmessig tyngende.

Klager hevder vintervannføringen på 400 l/s vil gi mer ustabile forhold i elveleiet enn 100 l/s. Dette begrunnes med at kraftverket må stoppe opp og slippe vann over dammen når tilsiget er mindre enn summen av kraftverkets minste slukeevne og minstevannføringen. Videre er de ikke enige med NVE i at det er vesentlig forskjell på vanddekket areal mellom slippene av 600 l/s og 300 l/s. De hevder det da er strykene som blir mer konsentrerte, ikke de vanddekkede arealene.

Klager viser til de nasjonale føringene og at det skal utvises forsiktighet med innkalling som medfører krafttap. Videre at hensynet til eksisterende kraftproduksjon i et klimaperspektiv og økonomiske virkninger for konsesjonær og samfunn skal vektlegges.

De ber om at den del av konsesjonsvedtaket som går på plan for innsending av detaljløsninger for minstevannslipp og omløpsventil gis oppsettende virkning til vedtaket er endelig. Dette begrunnes med at størrelsen på minstevannslippet er vesentlig for denne planleggingen og det er nødvendig å se anordningene for minstevannslipp og omløpsventil i sammenheng, for eksempel ved at det er behov for å tømme vannveien.

NVEs vurdering

Om klagerett

NVEs vedtak om konsesjon kan påklages og Gudbrandsdal Energi Produksjon har klagerett. Klagen er gitt innen klagefristen og tilfredsstillende de øvrige vilkår for klagerett i forvaltningsloven kapittel VI. NVE har forberedt klagen i tråd med forvaltningsloven § 33.

NVE kan oppheve eller endre vedtaket dersom vi finner klagen begrunnet. Alternativt kan vi oversende den til ED for endelig avgjørelse, jf. forvaltningsloven § 33.

Om klagen

Hovedbegrunnelsen for klagen er at klager mener størrelsen på minstevannføringsslippet er unødige stort og fører med seg for stor begrensning for kraftproduksjonen. Som vi vil understreke er NVE uenig i dette.

Klager har rett når det påpekes at NVE ikke hadde sett at inndelingen i ungfiskundersøkelsene til Norum m.fl. (2016) var inndelt i årsyngel og eldre ungfisk. For å få et enda bedre kunnskapsgrunnlag til å behandle klagen tok NVE kontakt med Statsforvalteren i Innlandet og fikk oversendt en rapport som viser el-fiskedata for årene 2015 til 2022 (Statsforvalteren, 2022) og Statsforvalteren opplyste om årets undersøkelser (Ine C.J. Norum pers.medd).

Alle de fire stasjonene hvor det har blitt gjort årlige undersøkelser, er oppgitt til å ha velegnet habitat for ørret (Norum m.fl., 2016). Fangstene er få, slik at hver enkelt fisk utgjør en stor andel. Det blir ikke registrert årsyngel hvert år på hver stasjon, ei heller i det hele tatt på utbygd strekning (se tabell 1 i vedlegg). Vi tolker dataene til at det ikke foregår gyting årlig, og at produksjonen i vassdraget er lav. Dette er naturlig gitt lav vannføring og lite vanndekt areal, i tillegg til lav vinteroverlevelse. Vi mener dette underbygger NVEs vurdering i vårt «bakgrunn for vedtak»-notat.

Videre kan man ikke sette likhetstegn mellom at det registreres gyting eller årsyngel med at det er storørret som står bak de gytingene som foregår. Det kan like gjerne være stasjonær, småvokst ørret som står bak. Det vil ikke ungfiskundersøkelsene alene gi svar på. NVE mener det er faglig grunnlag for at det må mer vann til enn den gjeldende minstevannføringen for at gytefisk på flere kilo – som har regulær næringsvandring til Gudbrandsdalslågen, Losna og/eller Mjøsa – skal kunne vandre opp, ha suksessfull gyting og at ørretungene skal ha tilfredsstillende habitat tilgjengelig for å vokse opp. Vi viser til vår drøfting i konsesjonsvedtaket for hva vi mener er nødvendige størrelser på slipp av minstevannføring.

Vassdragsnaturen er dynamisk, og naturen her er tilpasset de stadig endrede vannføringene og klimatiske forhold den blir utsatt for. Vi deler ikke klagers bekymring for at den konsesjonsgitte minstevannføringen vil gi mer ustabile forhold i elveleiet. Snarere tvert imot. Vi mener det er positivt med økt dynamikk i og ved vassdraget for både fisk og annet naturmiljø.

NVE anerkjenner den siste tids prisvekst, men vi kan ikke se at størrelsen på minstevannføringen bidrar til å øke engangsinvesteringene vesentlig.

NVE konstaterer at klager ikke er enig i vår vurdering om hvilke minstevannføring som må til for å sikre og ivareta storørretbestanden. Videre at dronedokumentasjonen på de forskjellige vannføringene tolkes på forskjellig vis. Når det kommer til disse vurderingene, samt våre vurderinger knyttet til avveiningen mellom fortsatt produksjon av fornybar energi og hensynet til miljøverdiene med nasjonal- og internasjonal verdi langs

vassdraget, viser vi til vår drøfting og vurderinger i «Bakgrunn for vedtak» av 15. september 2023.

Oppsettende virkning

Gudbrandsdal Energi AS har i NVEs vedtak av 15. september 2023 fått frist til 15. mars 2024 til å sende inn plan for anordning av minstevannslipp og omløpsventil til NVE for godkjenning. Klager ber om oppsettende virkning for denne fristen.

NVE anbefaler at den delen av klagen som omfatter plan for minstevannslipp og omløpsventil gis oppsettende virkning, og at det settes en ny frist for at en slik plan skal sendes til NVE om lag seks måneder etter endelig vedtak.

NVE slår fast at de øvrige konsesjonsvilkårene, som for blant annet kunnskapsinnhenting og vannbank, ikke er påklaget og nå er gjeldende.

Konklusjon

NVE mener at det ikke har kommet frem nye opplysninger som gir grunnlag for å endre vårt vedtak av 15. september 2023. Klagen oversendes derfor til ED til endelig avgjørelse, jf. forvaltningsloven § 33.

Alle sakens dokumenter gjøres tilgjengelig for departementet gjennom SeDok.

Med hilsen

Carsten Stig Jensen
konsesjonsansvarlig

Ingrid Haug
fagleder

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner

Vedlegg:

- NVEs vedtak om konsesjon av 15. september 2023 (oversendelsesbrev, bakgrunn for vedtak-notat og konsesjonsvilkår)
- Gudbrandsdal Energi Produksjon sin klage av 6. oktober 2023

Mottakerliste:

Energidepartementet

Kopimottakerliste:

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard

RINGEBU KOMMUNE

Vern Nedre Otta

FORUM FOR NATUR OG FRILUFTSLIV INNLANDET

Laugens venner

Storørret Norge

GUDBRANDSDAL ENERGI PRODUKSJON AS

Gudbrandsdal sportsfiskeforening

TBMV - Seksjon for miljøtilsyn vassdragsanlegg - Arne Trond Hamarsland

STATSFORVALTEREN I INNLANDET

INNLANDET FYLKESKOMMUNE

Referanser

Norum, I.C.J., Lie, E.F., Linløkken, A. og Andersen, S.R. (2016): Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland - Fagrapport 2015. Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen. Rapport nr. 04/16.

Statsforvalteren i Innlandet (2022): Våla – overvåking 2022. URL: https://www.statsforvalteren.no/siteassets/fm-innlandet/06-miljo-og-klima/fiskeforvaltning/regfin/overvakingsrapporter/vala_2022.pdf [Lesedato: 18.10.2023]

Vedlegg

Tabell 1: Data fra el-fiskeundersøkelser på stasjoner på utbygd strekning i Våla i tidsperioden 2015 til 2023. Undersøkelsene er gjort gjennom Statsforvalteren i Innlandets prosjekt "Reguleringer og fisk i Innlandet". Siden det totalt sett er få fangede fisk, har NVE, for å minske feilkildene, sett på antall fisk framfor estimeringen på tetthet pr. 100 m² elv, og som det refereres til i klagen. (Dataene er hentet fra Statsforvalteren (2022) og for 2023 Ine Cecilie Jordalen Norum (pers.medd).

Stasjon	2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022		2023	
	Alle	Å.Y.	Alle	Å.Y.	Alle	Å.Y.	Alle	Å.Y.	Alle	Å.Y.	Alle	Å.Y.	Alle	Å.Y.	Alle	Å.Y.	Alle	Å.Y.
6	13	5	13	0	1	0	3	0	4	3	4	4	1	1	3	10	1	0
7	21	20	29	2	2	0	7	1	7	1	5	1	1	1	14	5	2	1
8	17	0	8	0	2	0	2	0	2	0	3	0	1	0	13	2	1	0
9	5	1	19	7	3	0	2	1	2	1	0	0	3	0	2	0	1	0
Sum	56	26	69	9	8	0	14	2	15	5	12	5	6	2	32	17	5	1
Andel årsyngel	46 %		13 %		0 %		14 %		33 %		42 %		33 %		53 %		20 %	

Forklaring til tabellen: Å.Y. = Årsyngel